

GOST AUTOR

Poslovanje privrede Srbije u 2010. godini

Ružica Stamenković, registrator Registra finansijskih izveštaja i boniteta u Agenciji za privredne registre

Početno oživljavanje privredne aktivnosti na globalnom nivou, tokom 2010. godine je doprinelo i izvesnim pozitivnim kretanjima u privredi Republike Srbije. Postepeni oporavak privrede, prvenstveno je pokrenut značajnim rastom izvoza od 24,3% u odnosu na 2009. godinu. Pored toga, u 2010. godini je zabeležen i umereni rast obima aktivnosti odnosno bruto domaćeg proizvoda (1,8%) i industrijske proizvodnje (2,9%), ali to još uvek nije bilo dovoljno da nadoknadi pad u prethodnoj godini. Početni oporavak privrede rezultirao je i zaustavljanjem daljeg pada profitabilnosti.

Međutim, i pored prisutnih pozitivnih tendencija, u 2010. godini posebno izražena negativna obeležja privrednom ambijentu davali su snažni inflatorni pritisci (stopa inflacije od 11,5%), zatim slabljenje domaće valute za 10,0% u odnosu na vrednost evra na kraju prethodne godine, kao i smanjeni obim privučenih stranih direktnih investicija u poređenju sa 2009. godinom. Takođe, važno je navesti i da je domaća tražnja, koja je u pretkriznom periodu bila glavni pokretač razvoja, tokom 2010. godine stagnirala, a mogućnosti za obezbeđivanjem dodatnih izvora finansiranja kroz obimnije privlačenje stranog kapitala su bile limitirane. Uz to, tendencija smanjenja broja zaposlenih je nastavljena (za novih 6, 6%), a tu su i hronična nelikvidnost i poslovanje u zoni visoke zaduženosti kao glavne boljke sa kojima se srpska privreda suočava u dužem periodu.

Nestabilnost i nepredvidivost ekonomskih prilika u zemlji definisale su i okvire poslovanja privrednih društava u Republici Srbiji u 2010. godini.

Posle značajnog pogoršanja većine finansijskih performansi u prethodnoj godini, prema podacima iz finansijskih izveštaja za 2010. godinu¹, u poslovanju privrednih društava mogu se primetiti izvesni pozitivni pomaci. Blago oživljavanje privredne aktivnosti odrazilo se na rast

ukupnih prihoda od 12,5% u poređenju sa prethodnom godinom, a iskazani su u iznosu od 7.117 milijardi dinara. I pored inflatornih kretanja i depresijacije kursa, taj rast je bio glavni generator značajnog povećanja poslovnog dobitka od čak 50,5% u odnosu na prethodnu godinu, što je i doprinelo da privredna društva u Republici Srbiji u 2010. godini posluju sa gubitkom koji je manji u odnosu na prethodnu godinu za 12,2%.

Međutim, iako je zaustavljen intenzivan rast gubitaka karakterističan za prethodne dve godine, gubitak iskazan u 2010. godini još uvek je dvostruko veći u odnosu na pretkriznu godinu i iznosio je 90 milijardi dinara. Sa dobitkom 2010. godinu je završilo 51. 963 privrednih društava, gubitak je iskazalo 31.787, a na „nuli“ je bilo 7.238 preduzeća.

Ono što posebno treba istaći prilikom sagledavanja poslovanja privrednih društava je to da je u 2010. godini, pored i dalje dominantnog učešća nerazmenljivih sektora, smanjena disproporcija između razmenljivih i nerazmenljivih sektora u ukupnim performansama privrede. Zaustavljanje višegodišnje tendencije rasta učešća nerazmenljivih sektora u ukupnim rezultatima srpske privrede je potencijalni impuls u pravcu daljeg održivog razvoja privrede u kome će izvoz predstaviti glavnu kariku.

Pri tome, i razmenljivi i nerazmenljivi sektori su poslovali sa gubitkom, s tim što je gubitak razmenljivih sektora značajno smanjen u odnosu na prethodnu godinu (za 63,3%), a nerazmenljivi sektori su iz zone pozitivnog poslovanja prešli u zonu poslovanja sa gubitkom.

U sferi razmenljivih sektora pozitivne tendencije prisutne su kod privrednih društava iz sektora B – Rudarstvo koja su poslovala sa dobitkom od 13 milijardi dinara, za razliku od prethodne godine kada su poslovala negativno. Istovremeno, iako su privredna društva iz sektora C – Prerađivačka industrija poslovala sa najvećim gubitkom (32 milijarde dinara), koji čini trećinu ukupnog gubitka privrede, on je smanjen za 23,5% u odnosu na prethodnu godinu.

¹ Redovne godišnje finansijske izveštaje za 2010. godinu dostavilo je 96.251 privrednih društava (od toga 83,2% u elektronskoj formi, pri čemu su posebne aplikacije Agencije), a obrađeni su izveštaji za 90.985 privrednih društava.

Kod nerazmenljivih sektora privredna društva iz sektora J – Informisanje i komunikacije zadržala su pozitivno poslovanje i iskazala su dobitak u iznosu od 4 milijarde dinara, što je za 6,3% više u poređenju sa prethodnom godinom. Međutim, privredna društva iz sektora G – Trgovina na veliko i malo... i F – Građevinarstvo, koja su u prethodnoj godini poslovala sa dobitkom, u 2010. godini su iskazala gubitak (5 milijardi dinara odnosno 12 milijardi dinara), dok je gubitak privrednih društava iz sektora H – Saobraćaj i skladištenje višestruko uvećan i iznosi 12 milijardi dinara.

Posmatrano po veličini², najveći uticaj na iskazane gubitke, kao i prethodnih godina, imala su velika privredna društva. Međutim, njihov gubitak je skoro prepolovljen u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 42 milijarde dinara. Pored velikih, treba pomenuti i srednja privredna društva čiji je gubitak smanjen za čak 68,2%. Nasuprot tome, mala privredna društva, koja su 2009. godini jedina poslovala pozitivno, u 2010. godini, usled drastičnog rasta, pre svega, finansijskih rashoda (za 64,5%) prouzorkovanog njihovim rastućim zaduživanjem, iskazala su gubitak u iznosu od 38 milijardi dinara.

Posebno izraženi problemi sa kojima se suočavala srpska privreda, i u 2010. godini, bili su hronična nelikvidnost i poslovanje u zoni visoke zaduženosti, a praćeni su daljim nagomilavanjem gubitaka iz prethodnog perioda. Dalji pad profitabilnosti je ipak zaustavljen.

Početno oživljavanje privredne aktivnosti srpske privrede, tokom 2010. godine je doprinelo zaustavljanju daljeg pada njene profitabilnosti. Međutim, iako indikatori uspešnosti poslovanja privrednih društva beleže blagi rast, negativna stopa prinosa na sopstveni kapital upućuje na to da cena pozajmljenog kapitala i dalje premašuje prinos na taj kapital, kao i da privredna društva pozajmljeni kapital još uvek ne koriste efikasno. Takođe, indikatorima uspešnosti srpske privrede treba dodati i pozitivan pomak u povećanju racia pokrivača kamata (sa 0,26 na 0,42), ali imajući u vidu da srpska privreda i dalje nije u mogućnosti da kamate plaća iz ostvarenih rezultata ista se još uvek nalazi u zoni povećanog rizika plaćanja kamata.

Sa druge strane, prilično nepovoljni uslovi poslovanja uticali su da privredna društva svoje resurse usmere, prvenstveno, na tekuće poslovanje, pa su ukupna investiciona ulaganja u 2010. godini samo neznatno povećana (1,6%) u odnosu na prethodnu godinu. Privredna društva su u 2010. godini angažovala 10.303 milijarde dinara ukupnih sredstva i 4.104 milijarde dinara kapitala.

Na slabljenje finansijskog položaja i rastuću zaduženost privrednih društava nesumljivo upućuje smanjeno učešće sopstvenih izvora finansiranja, i to sa 36,4% u

2009. godini na 32,9% u 2010. godini. Ilustracije radi, svaki dinar pozajmljenog kapitala bio je pokriven sa samo 0,55 dinara sopstvenog kapitala (prethodne godine sa 0,63 dinara). Pored toga, kao direktna posledica nedostatka dugoročnog kapitala za održavanje likvidnosti na postojećem obimu poslovanja, u strukturi pozajmljenih izvora finansiranja brži rast beleže kratkoročne obaveze od dugoročnih (12,4% odnosno 10,0%).

Iako su u 2010. godini mogućnosti privrednih društava za dalje kreditno zaduživanje bile sužene usled visoke zaduženosti i povećane nesposobnosti izmirivanja tekućih obaveza, ukupni krediti u 2010. povećani su za 10,5% (na 2.615 milijardi dinara), tako da je njihovo učešće u strukturi ukupnih izvora finansiranja povećano na 25,4% (u 2009. bilo je 24,6%). Zbog smanjene raspoloživosti dugoročnih izvora finansiranja, privredna društva su se preusmerila na korišćenje kratkoročnih kredita, tako da su oni rasli brže (po stopi od 15,6%) od dugoročnih (5,3%). Posmatrano po ročnosti, u 2010. godini struktura kredita je pogoršana s obzirom na to da više od polovine ukupnih kredita čine kratkoročni krediti (52,2%). U prethodnoj godini odnos dugoročnih i kratkoročnih kredita je bio gotovo izjednačen. Ukupni krediti su za 34,3% veći nego kumulirani gubici, za razliku od prethodne godine kada su isti bili veći za 43,5%.

Višegodišnji trend niskog opšteg racia likvidnosti pokazuje da za servisiranje kratkoročnih obaveza privredna društva moraju da obezbede nova zaduživanja. To posledično vodi daljem nagomilavanju obaveza i rastu nelikvidnosti i ukazuje da privreda Srbije, koja je već visoko zadužena, i dalje poseže za kratkoročnim kreditima da bi u izvesnoj meri ublažila narastajuću nelikvidnost i održala započeti nivo poslovanja.

Dalje, nepovoljno obeležje predstavlja i dalji rast negativnog neto obrtnog kapitala iskazanog u iznosu od 187 milijardi dinara koji je povećan za 12,6% u odnosu na prethodnu godinu. Imajući u vidu da je za iznos negativnog neto obrtnog kapitala stalna imovina finansirana iz kratkoročnih izvora, to upozorava na ozbiljnu ugroženost izmirivanja tekućih obaveza odnosno nedovoljnu likvidnost privrednih društava, što dalje potvrđuje i racio tekuće likvidnosti na nivou privrede od 0,65.

Pored toga, poslovanje privrednih društava u Republici Srbiji kontinuirano opterećuje i visok iznos kumuliranih gubitaka iz prethodnog perioda, koji su povećani skoro za petinu u poređenju sa prethodnom godinom i iznose 1.948 milijardi dinara. Gubici do visine kapitala iznose 1.293 milijarde dinara, a gubici iznad visine kapitala iznose 654 milijarde dinara. Stopa izgubljenog kapitala je povećana sa 32,0% u 2009. na 36,5% u 2010. godini.

²⁾ U 2010. godini poslovalo je 831 veliko, 2.870 srednjih i 87.284 malih privrednih društava.